

» Pripravila: Dr. Simona Kostanjšek Brglez, ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta

KULTURNA DEDIŠČINA

UMETNOST
ZA
TURIZEM

Prispevek je nastal v okviru projekta Umetnost za turizem. Umetnostnozgodovinske vsebine kot podlaga razvoju trajnostnega turizma Vzhodne Slovenije, ki ga sofinancirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS in Evropski sklad za regionalni razvoj, ter v okviru raziskovalnega programa Slovenska umetnostna identiteta v evropskem okviru (P6-0061), ki ga iz državnega proračuna sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

Umetnostni naročili veleposestnika Franca Juharta

Prispevek je osredotočen na dva spomenika nepremične kulturne dediščine v občini Slovenska Bistrica. Prvi je dvorec na Mariborski cesti 16, drugi pa kapela sv. Roka v Kovači vasi.

A ju povezuje vsaj dvoje, in sicer lastnik ter naročnik **Franco Juhart** in arhitekt **Maks Czeike**.

Najstarejši dokumenti, povezani s Francem Juhartom, ki jih hrani Pokrajinski arhiv Maribor, datirajo v leto 1919. V pravnih zadevah je označen kot posestnik iz Slovenske Bistrice. Že naslednje leto pa je v enem od dokumentov imenovan kot veleposestnik in lesni trgovec.

Prezidava baročne stavbe

Juhart se je leta 1917 lotil velikopotezne prezidave obstoječe baročne stavbe na **Mariborski cesti 16** (v vmesnem obdobju

Spomenika na videz nimata stičnih točk, saj gre v enem primeru za profano stavbo dediščino, v drugem pa za sakralno.

Juhartov dvorec na Mariborski cesti 16

Dvoriščna stran dvorca z arkadnim hodnikom in stopniščem

Kartuša s prizorom cesarja Jožefa, ki orje

Kip sv. Jurija v vogalni niši dvorca

gostilna Emavs). Načrt za prezidavo, naslovljen *Juhart-hof*, opremljen z žigom podjetja *Architekten Friedriger & Czeike*, je bil dokončan 4. aprila 1917. Očitno je mariborski stavbenik Maks Czeike (1879–1945) še več let po odhodu svojega mentorja in pozneje partnerja Fritza Friedrigerja (1894–1920) uporabljal skupni žig. Omenjena sta pomembno vplivala na arhitekturo prve polovice 20. stoletja v Mariboru. Skupno sta izvršila preko 100 novogradenj in prezidav. V literaturi sicer velja, da Czeike med letoma 1915–1918 ni pridobil nobenega naročila, in sicer naj bi bilo temu tako najverjetneje zaradi prve svetovne vojne, ampak, kot vidimo, veleposestnika Juharta ta ni ustavila pri njegovih ambicijah.

Izvedena stavba se od načrtovane razlikuje v le nekaj nepomembnih detajlih. V tlorisu ima obliko črke L, na dvoriščni strani ima odprt arkadni hodnik. Dvorec se ponša z neobarčno oblikovano fasado, ki jo poudarjajo s štukom okrašeno ovalno čelo, balkonček z balustradno ograjo in okna z bogatimi okvirji. Nad osrednjim oknom vidimo črki Jh, ki opozarjata na lastnika in naročnika.

V celoti in detajlih bistriški dvorec še najbolj spominja na vilo Transilvanija na Mladinski ulici v Mariboru, ki jo je leta 1910 zase načrtoval Friedriger

(ime je dobila po arhitektovi domovini Transilvaniji). Stavbama je med drugim skupna mansardna zalomljena streha. Tudi sicer je Czeike v Slovenski Bistrici uporabil nekaj prvih, ki jih je prevzel od učitelja: od majhnih okroglih in ovalnih odprtih, do treh stopničasto zloženih oken na stopnišču, ki je pozicionirano na dvoriščni strani.

Reliefni prizor

Fasado Juhartovega dvorca krasi kartuša z reliefnim prizorom. Gre za **prizor cesarja Jožefa II.**, ki orje in ki se je razširil tudi preko grafike. Cesar je slovel kot prijatelj preprostemu ljudstvu, še zlasti kmetom. Motiv izvira iz legende, da se je na svojem potovanju po Moravskem s kočijo ustavil ob njivi, na kateri je neki kmet oral s svojimi konji. Cesar je dal ustaviti kočijo in prosil kmeta, če sme obmiti brazdo.

Prizor je neposredno povezan z dejavnostjo naročnika, torej Juharta, saj je imela ta stavba sprva funkcijo sedeža veleposesti, verjetno pa namiguje tudi na gospodarjevo dobrotljivost (po vzoru cesarja) do kmetov, ki delajo na njegovih posestvih.

Kip v vogalu dvorca

Poleg tega prizora o Juhartovi dejavnosti priča tudi **kip sv. Jurija** v vogalu dvorca. Ta je med drugim zavetnik kmetov, konj in živine ter priprošnjik za

Kapela sv. Roka v Kovači vasi

vrema. Kip, ki je bil končan leta 1918, lahko pripišemo mariborskemu kiparju Ivanu Sojču.

Kapela v Kovači vasi

Nekaj let pozneje je Maks Czeike za Juharta načrtoval **kapelo v Kovači vasi**. Kot sporoča napis, vklesan v kamnito ploščo nad vrati v kapelo, jo je dal Juhart v čast **sv. Roku** postaviti v zahvalo za ozdravitev nog. Kapela, danes podružnica slovenjebistriške župnije, je manjših dimenzij in je značilna arhitektura Maksa Czeikeja. V njej se prepleta več zgodovinskih slogov, in sicer je arhitekt črpal iz romanske, gotske, deloma tudi baročne arhitekture, dodal pa je tudi povsem sodobne prvine. Oltar v kapeli je delo že omenje-

nega Ivana Sojča (1879–1951). Gre za različico krilnega oltarja. Na osrednjem reliefu oltarja je upodobljen sv. Rok, ki velja za zavetnika pred kužnimi boleznimi, priporočajo pa se mu tudi ljudje z boleznimi nog. Na vrhu oltar zaključuje podoba Boga Očeta. Ob straneh sta podobi sv. Frančiška Borgie in sv. Katarine Aleksandrijske, godovnih zavetnikov zakoncev Juhart, Franca in Katarine.

Nedvomno se je Franc Juhart v Slovenski Bistrici izkazal kot pomemben naročnik dveh objektov, ki sta z občinskim odlokom občine Slovenska Bistrica zavarovana kot kulturna spomenika lokalnega pomena.

Prihodnjič: Kapela sv. Ane v Kovači vasi.

» Pripravil: Milan Sternad iz Makol, fotograf in strasten zbiratelj starih fotografij in razglednic domačega in okoliških krajev.

Občinski svetniki občine Makole leta 1936. Sedi župan Bogina.

ZAKLADNICA STRAIH FOTOGRAFIJ

STARE RAZGLEDNICE

Razglednica Studenic okoli leta 1900